

Skorpen Niels Hertz Jensens erindringer elev nr. 65 på Det kgl. Opfostringshus 1951-56

Børnehjemmet blev vejen ud af fattigdommen 2006-06-22Faderen så han ikke. Moderen blev løbende indlagt på psykiatrisk afdeling med depression. Og helt mæt blev han ikke altid. Men én flot karakter til en optagelsesprøve gav som 10-årig Niels Hertz Jensen en ny chance i livet. Han kom på kostskole for velbegavede drenge og lærte fra en tidlig alder at klare sig selv

Niels Hertz Jensen, 65 år Opvokset i Lyngby. 1951-1956: elev på kostskolen Det Kongelige Opfostringshus (i København og fra 1953 i Hellebæk). 1956-1959: studentereksamen på Rungsted Statsskole. 1959-1964: studerende på dansk-fransk studium og fra 1961 på medicin i København. Sideløbende job som hotelportier. 1972: lægevidenskabelig embedseksamen. 1972-1975: uddannelsesstilling som reservelæge på Holbæk Centralsygehus 1975-1989: praktiserende læge i Vallensbæk. 1989-2006: praktiserende læge i Holbæk (uden for Sygesikringen) Har siden 1982 blandt andet været lægeredaktør på ugebladene Ude og Hjemme, Hjemmet i Norge og Ugebladet SØNDAG, som han stadig skriver for. Næstformand i Vitalrådet og har skrevet bøger om mineralers betydning for sundhed. Gift med Birgit (lærer) siden 1964. Sammen har de fire børn. Det Kongelige Opfostringshus var en dansk kostskole, der blev oprettet i 1753 af Kong Frederik den 5. Oprindeligt var skolen et opfostringshus for drenge af enlige forældre i trange kår, og målet var at oplære drengene i håndværk og fabriksarbejde. Gradvist overtog akademiske fag, og skolen blev en belønningsskole for flittige drenge. I 1953 flyttede skolen fra Randersgade på Østerbro til Hellebækgård i Hellebæk, og siden 1986 er piger også blevet optaget på skolen. Af gammel tradition kaldes skolens elever for skorper fordi man i gamle dage fik rugbrød med fedt på, og derfor er skolens navn i lokalsamfundet Skorpeskolen. På trods af forsøg på at redde kostskolen vedtog Københavns Kommune i 2004 at lukke skolen på grund af manglende efterspørgsel. Han lod sig kun overbevise, fordi rådet om at læse medicin kom fra en mand, han så op til. Manden var tidligere hofbager og havde imponeret Niels Hertz Jensen ved at klare mellemskoleeksamen og studentereksamen og læse medicin i en alder af 35 år, selv om alle altid havde sagt, at han var for dum. For Niels Hertz Jensen var det omvendt. Han havde kun fået sin studentereksamen i kraft af gode evner på skolebænken. Men fælles for dem begge var, at de fra en tidlig alder havde lært at klare sig selv. »Han var sådan en stædig type, der blev ved, til han nåede sine mål. Det var beundringsværdigt. Han arbejdede som aftenportier gennem hele sin studietid og købte under studierne endda et hus til sin far. Jeg havde aldrig hørt magen. Han stod for mig som en stærk person og betød meget for mig,« forklarer Niels Hertz Jensen. På det tidspunkt var den nu 65-årige læge Niels Hertz Jensen ca. 20 år og arbejdede på samme hotel. Det var han nødt til for at tjene penge efter gymnasiet, hvor han ikke længere kunne blive boende på kostskolen og ikke havde nogen til at forsørge sig. Depressiv mor Som alle andre unge med sans for det moderne var han begyndt at læse fransk og dansk. Det litterære fængede ham. Men efter et par år blev han overtalt til at skifte til medicinstudiet, som med hofbagerens ord var lærdom, »man ikke kunne anfægte, og som man kunne bruge til noget«. Hvorfor spillede sit liv på at læse bøger om noget, nogen mener? Med hastige skridt er Niels Hertz Jensen i dag på vej mod pension, men valgte i sin tid at følge vennens råd og gemme romanerne til ledige stunder. Efter et langt liv som praktiserende læge og blandt andet brevkasseredaktør i Ude og Hjemme og Ugebladet SØNDAG har han lige solgt sin praksis i Holbæk, hvor han uden for Sygesikringen har foretaget helbredsundersøgelser og konsultationer siden 1989. Ikke for at slappe helt af, men blandt andet for at få tid til at skrive en populærbog om vitaminer, som altid har interesseret ham. Der var dog ikke meget, som pegede i retning af hverken medicin eller forfatterskab, da han under krigen blev født i Lyngby som nummer to ud af en søskendeflok på fire. Hans mor følte sig nødsaget til at bortadoptere to af de fire børn, efter at hun blev skilt fra faderen. Faderen viste sig aldrig siden. Tilbage stod en femårig dreng med en storesøster og en mor med en forældet damefrisøruddannelse og meget få penge til at forsørge familien. I de første 10 år af sit liv gik han ikke altid propmæt i

seng. Hans mor skulle forsørge to børn med noget, der dengang svarede til en halv lærerløn, og røg løbende ind og ud af psykiatrisk hospital med svære depressioner. I dag ville hun ifølge sønnen have fået lykkepiller, men dengang i 1940'erne og 1950'erne fik hun elektrochok, fordi man ikke kendte andre udveje. Når Niels tænker tilbage på sin barndom, var pengene bare en luksus, han uheldigvis ikke havde. Det var moderens ustabilitet, der tyngede ham: »Jeg var bange for min mors uligevægt. Det har nok været den største plage, uden at jeg på nogen måde vil sige, at jeg havde en ulykkelig barndom,« siger han med blikket rettet mod et stort facadevindue i familiens villa i den lille landsby Arnakke lidt uden for Vipperød. Med udsigt til Isefjorden bor han her med sin kone Birgit på syvogtyvende år. De fire børn er flyttet hjemmefra for mange år siden, men familiemæssig stabilitet har siden den tidlige studietid været en vigtig faktor for ham. Tryghed på børnehjem Som barn var legekammeraterne de vigtigste for ham. Her spillede det ingen rolle, at han som skilsmissebarn var en undtagelse. De mange timers leg med kammeraterne foregik mest rundt i Lyngby og omegn eller hos kammeraternes forældre. Der fandt han den stabilitet og tryghed, han manglede hjemme. Selv turene på børnehjem, når moderen blev indlagt på psykiatrisk hospital, husker han tilbage på som en forbedring i dagligdagen: »Jeg oplevede ikke det at komme på børnehjem som nogen ulykke. Det var bestemt heller ikke noget, jeg ønskede, men der var ordnede forhold på en anden måde, end jeg var vant til. Der var stabilitet,« siger han. For en dreng, der betragtede sin familie som den »socialt mest utrygge« i klassen, skulle det at være væk fra moderen vise sig at blive mere reglen end undtagelsen. Allerede fra en tidlig alder var Niels Hertz Jensen en af lærernes yndlinge. Lektier behøvede han ikke at lave mange af, for han kunne, som han selv siger det, for det meste det hele alligevel. Dette havde heller ikke forbigået hans mor. Kostskole med lussinger De boglige evner skulle vise sig at blive hans vej ud af fattigdom og de mange ture ind og ud af børnehjemmet. En notits i avisen gav hans mor den ide at melde ham til optagelsesprøve på Det Kongelige Opfostringshus, som var en gratis kostskole for velbegavede drenge, der var sønner af enlige mødre. Her fik kun den bedste fjerdedel en plads på skolen. Som han efterhånden havde for vane, fik Niels Hertz Jensen topkarakter, selv om han var et år yngre end de andre. I en alder af 10 år skulle han derfor begynde et nyt kapitel af sit liv og flytte fra hjemmet i Lyngby til Østerbro i København, hvor kostskolen lå. Tilbage blev hans fire år ældre søster. For Niels Hertz Jensen blev Det Kongelige Opfostringshus et møde med den sorte skole. Men han følte det ikke som en belastning. Tværtimod. Streng militær disciplin skulle give den lille dreng hår på brystet. »Der var ret streng justits. Man skulle stå i lange, lige rækker, og så var der præfekter, der pegede en ud til at få en på skrinet, hvis man overtrådte den mindste regel. Men alle var jo lige, og jeg tog det meget roligt,« siger han. Skolen havde to store sovesale med 50 jernsenge i hver. Ved hovedgærdet var der en lille skuffe på størrelse med en toilettaske til private ejendele. Om morgenen kl. syv vækkede pedellen drengene, og så var der morgengymnastik, som man kender det fra Hitlerjugend. »Det var der såmænd ikke noget i vejen med,« understreger han og fortæller videre: »Vi vaskede os ved lange vaske, hvor koldt vand kom ud gennem små brusere. Når man drak vand, flettede man fingrene og drak fra hulningen mellem knoerne. Ikke fra håndfladerne som alle andre. Det lærte man af de ældre, og den lille ting gjorde, at man følte sig lidt sej,« siger han. Aftensmaden på skolen bestod af fladt smørrebrød, anbragt direkte på det bare spisebord foran hver plads. Det var tykt nok til, at tre halve var nok til en dreng i voksenalderen. På grund af rugbrødet er eleverne lige siden blevet kaldt 'skorper'. »Tiden på kostskolen var i høj grad det forsmte forår – ikke mindst fordi vi kun var drenge,« siger han og griner. Det skulle dog blive bedre, mens Niels Hertz Jensen gik der. Skolen flyttede i 1953 fra Østerbro til Hellebæk, og den særlige eksamen for opfostringshuset blev til en mellemskoleeksamen ligesom på de offentlige skoler. Samtidig med at skolen blev flyttet tæt på vand og skov i det nordsjællandske, holdt lærerne i store træk op med at slå. Pæne karakterer »Det har de nok vedtaget i sommerferien, fordi det jo var ude af trit med udviklingen. Man brugte ganske vist også korporlig afstraffelse ude i de almindelige folkeskoler, men det her var langt værre og somme tider noget værre svineri,« siger han og lægger ekstra tryk på sidste ord. De strikse rammer til trods blev tiden på Det Kongelige Opfostringshus et lykkeligt vendepunkt i Niels Hertz Jensens liv. Han følte, han lærte at overleve: »Kostskolen gjorde mig mere selvstændig. Det er sundt at lære at klare sig selv fra en nogenlunde tidlig alder. Det

modsatte er at regne med, at andre sørger for alt, og det er u hensigtsmæssigt. Det giver også en vis stolthed i den alder at være selvhjælpen, selv om det selvfølgelig var en gave overhovedet at komme ind på skolen. Jeg tror, de fleste kostelever følte, at de var lidt sejere end andre børn. Ikke mindst når de færdedes uden for skolen i de mørkeblå uniformer, der var forsynet med messingknapper og kasket og blev omhyggeligt pletrenset med spyt i håndgjerningstimerne,« fortæller han. Den hårde junglelov blandt skolens 100 elever satte dog sine spor hos nogle af kammeraterne, som forlod skolen med et personligt nederlag. Omkostningsfrit var systemet ikke. Men for Niels Hertz Jensen lå karaktererne tæt på UG i gennemsnit og placerede ham som den bedste elev i klassen. Den tvungne lektielæsning klarede han på halv tid, og han havde både tid til at spille fodbold, lege i skoven og læse ved siden af. Men vigtigst af alt blev kostskolen hans hjem seks dage om ugen, hvilket var det nærmeste, han havde nået stabilitet i løbet af sit korte liv. »Der var sikkerhed og orden, og der var ingen ulige vægtige voksne. Der var faste regler, og det var behageligt for mig,« siger han. Omvendt var bagsiden af medaljen ifølge Niels Hertz Jensen de disciplinære metoder. Havde man f.eks. overtrådt en regel eller i særlig grad været uforberedt til en time, risikerede man, at skolen inddrog det ugentlige søndagsbesøg hos familien. Sådan mente skolen, at den skulle forberede eleverne til fremtiden. Oprindeligt var formålet, at drengene skulle blive gode lærlinge. De var disciplinerede og velbegavede, hvilket gjorde dem eftertragtede blandt byens håndværkere. Samtidig var de »velegnede til militærtjeneste«, som det tit blev sagt. Som tiden gik, skulle det dog vise sig, at mange endte med at blive akademikere eller måske viste sig at have et helt andet talent. Forfatteren Peter Høgh og den udenlandsprofessionelle fodboldspiller i blandt andet Italien, Karl Åge Præst, er bare et par eksempler på det talent, skolen har opfostret. Fra læreplads til overklasse Egentlig skulle Niels Hertz Jensen have været i lære på Lyngby Rådhus. Ligesom sin søster. Sådan tænkte hans mor i hvert fald. En læreplads ville give tryghed og betyde, at han tjente penge tidligt. Men med de gode karakterer lå det i kortene, at han skulle udnytte sine chancer til noget andet. I stedet for at komme i lære havnede han nu på gymnasiet i Rungsted, hvor han blev sat i klasse med drenge og piger fra landets mest velstillede familier. Det Kongelige Opfostringshus sendte hvert år elever på skolen videre til kostskolen på Rungsted Statsskole, hvor de fleste fik friplads, så de trods familiernes svage økonomi kunne få en studentereksamen. Drengenes møde med landets elite erindrers Niels Hertz Jensen godt. »Vi var naturligvis klar over de sociale forskelle, men det var ikke sådan, at overklassemiljøet imponerede. Man fik ofte indtrykket af løst sammenknyttede familier og lidt for forkælede børn uden jordforbindelse. Der var helt sikkert store mentalitetsforskelle. Men det billede, vi havde af miljøet, var nok alt i alt noget karikeret,« siger han. Hårdt arbejde er en dyd I det nye hjem i Rungsted var disciplinen på Det Kongelige Opfostringshus skiftet ud med friere rammer. Der var ingen tvungen lektielæsning, og lærerne stak på dette tidspunkt i 1956 ikke lussinger, hvis eleverne mødte uforberedte op. Niels Hertz Jensen reagerede med at slappe lovligt meget af. »Jeg mener grundlæggende, at får man muligheder forærende, har man en pligt til at leve op til dem. I gymnasietiden var jeg slet ikke så moralsk og i lang tid simpelthen doven. Den dovenskab måtte jeg i nogle år kæmpe mod. Jeg havde måske vænnet mig til, at det var for let,« siger Niels Hertz Jensen. Den tidligere hofbager på hotellet var derfor et godt forbillede for ham. Men arbejdsbyrden skulle vise sig at komme helt af sig selv. Allerede under første del af studiet mødte han sin kone, og de fik deres første barn sammen. Hun fik arbejde på en lille landsbyskole i nærheden af Holbæk, og der var derfor langt til forelæsningerne i København. De 14 km på cykel til Tølløse station og togturen til København blev derfor ofte erstattet af selvstudium. Niels Hertz Jensen endte med at forlænge studietiden tre år – både fordi han skulle tjene penge ved siden af, og fordi han prioriterede at få tre børn i mellemtiden. »Jeg havde ikke så mange økonomiske ambitioner med det at være læge, ud over at jeg selvfølgelig mener, man skal kunne forsørge sig selv og sin familie. Jeg valgte at blive praktiserende læge, fordi jeg bildte mig ind, at det ville give mere tid til familieliv end en hospitalskarriere,« forklarer han. Som så mange andre har Niels Hertz Jensen senere måttet erkende, at også arbejdet i praksis kan gå ud over tiden med familien. Men det har været vigtigt for ham i det mindste at give sine børn tryggere rammer end dem, han selv havde. »Som alle andre forældre vil jeg selvfølgelig hjælpe mine børn, så vidt jeg kan. Men jeg ønsker mest, at de finder ud af at klare sig selv. Jeg er blandt dem, der har haft

mest gavn af velfærdssamfundet, men jeg bryder mig ikke om en udvikling, hvor man mere og mere siger, at man har krav på end pligt til«, siger Niels Hertz Jensen. For mønsterbryderen blev den holdning en del af den sociale arv, som han bærer rundt på. Han indrømmer derfor også, at der måske har været lidt mere kæft, trit og retning hjemme hos ham end hos andre familier. Men det er måske kun naturligt for en mand, der tidligt lærte at stå på egne ben. Om end der skulle et opfostringshus og en tidligere hofbager til, før han lærte det.

Senest opdateret September 2008

Rettelse:

Peter Høeg har ikke gået på DKO. Hans beskrivelse i bogen "De måske egnede" er baseret på, hvad han har fået fortalt af skuespilleren Kom Jansson (kendt fra tv-serien "Livvagterne"), som gik på DKO i årene 1968-73.